

УДК 336.71.078.3

Гриценко І.О.

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ, м. Харків

Науковий керівник: к.е.н., доц. Маслова А.Ю.; к.е.н., доц. Мусяєнко О.М.

РАННЯ ДІАГНОСТИКА РИЗИКУ БАНКРУТСТВА БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті запропоновано науково-методичний підхід до визначення рівня ризику банкрутства в установах банків України. При розробці даного підходу визначено основні фактори, що впливають на стабільність діяльності банку. Апробовано запропоновану модель на прикладі 5 вітчизняних банків першої групи за розміром активів згідно з класифікацією НБУ.

Ключові слова: банківська криза, прогнозний індикатор кризи, ризик банкрутства банку, прогнозування кризи, рання діагностика.

Постановка проблеми. Важливою складовою банківського регулювання є антикризова політика, впровадження якої повинно привести до істотного зменшення негативних наслідків банкрутства. Саме тому підвищення ефективності ранньої діагностики банкрутства банків – завдання, вирішення якого є актуальним для широкого кола користувачів – від Національного банку України до споживачів банківських послуг – юридичних і фізичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих питань у сфері банкрутства банків та його діагностики присвячені роботи вітчизняних дослідників, а саме: О.В. Васюренка, О.Б. Афанасьєвої, О.В. Пернарівського, С.М. Козьменка, А.А. Мещерякова, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, А.О. Єпіфанова, М.І. Савлука, І.В. Сала, С.О. Смирнова та інших.

Разом з тим, незважаючи на численні наукові здобутки, ряд питань залишаються недостатньо дослідженими. Особливо гостро стоїть завдання підвищення ефективності проведення ранньої діагностики банкрутства банків.

Метою статті є удосконалення механізму ранньої діагностики ризику банкрутства банків України за рахунок визначення узагальнюючого показника схильності конкретного банку до банкрутства засобами теорії нечітких множин.

Виклад основного матеріалу. Банківська система України підійшла до системної кризи, за якою може розпочатися масове банкрутство банків. Виведення вкладів і погіршення платіжної дисципліни клієнтів уже призводять до затримки платежів у ряді системних фінансових установ. Збільшується і коло клієнтів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, і кількість претендентів потрапити до нього в найближчому майбутньому.

За таких умов негайне проведення стресс – тестування та докапіталізація стають для банківської системи неодмінною умовою виживання, тому що крах однієї системної фінансової установи може спровокувати ланцюгову реакцію.

З початку року Національний банк України ввів тимчасову адміністрацію вже в десять фінансових установ: у три великі банки – ПАТ «Брокбізнесбанк», ПАТ «Південкомбанк» та ПАТ «Банк Форум», а також у сім дрібних – ПАТ КБ «Даніель», ПАТ КБ «Інтербанк», ПАТ «Реал Банк», АТ «Меркурій», ПАТ «Західкомбанк», ПАТ «Автокразбанк», ПАТ КБ «Промекономбанк». При цьому ще як мінімум 15 комерційних банків за формальними ознаками вже мають приймати в себе тимчасову адміністрацію Фонду гарантування вкладів.

За підсумками I кварталу 2014 року обсяги гривневих депозитів зменшилися на 12,7%. Валютні депозити населення зменшилися на 13,6% [6]. Причина відтоку депозитів з банківського сектора зрозуміла: девальвація гривні ще більше посилила паніку населення, і, як результат, бажаючих забрати депозити з банків виявилось дуже багато.

Саме дія цих негативних чинників фактично блокує роботу банків. Вони зараз більше часу витрачають не на видачу кредитів, а на вирішення проблем з поверненням депозитів. При цьому кількість готівкової гривні зростає прискореними темпами. Сьогодні в обігу в Україні знаходиться 268,6 млрд. готівкової гривні, це на 28,4% більше, ніж рік тому [6].

Зазначене зумовлює актуальність та необхідність подальшого дослідження питання ранньої діагностики банкрутства банків та застосування показника «прогнозного індикатора кризи» (G), що базується на використанні інструментарію нечіткої логіки та який враховує пріоритетність факторів ризику й ступінь впевненості менеджменту банку в глибині кризових явищ. Алгоритм розрахунку ризику банкрутства банку наведено на рис. 1.

Відбір факторів було здійснено на основі рекомендації рейтингового агентства «Експерт – Україна», що пропонує індикатори, на основі яких може здійснюватись оцінка поточного стану та фінансової стійкості банку. Для визначеності усі показники будемо вважати позитивно – орієнтованими.

Діагностику фінансового стану з позиції кількісної оцінки ймовірності можливого банкрутства здійснимо на основі статистичних даних за п'ятьма українськими банками, зокрема: ПАТ «Приватбанк», ПАТ «Ощадбанк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Сбербанк Росії» та ПАТ «ВТБ Банк» за 2010-2013 рр. Вибір банків обумовлений приналежністю кожного з них до першої групи банків за розміром активів згідно з класифікацією НБУ, що дозволяє апробувати запропоновану модель на даних установах банку.

Проведемо розрахунок прогнозного індикатора кризи в розрізі кожного з розглянутих банків з подальшою ідентифікацією рівня ризику банкрутства банків. Отримані результати за даними ПАТ «Приватбанк», ПАТ «Ощадбанк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Сбербанк Росії» та ПАТ «ВТБ Банк» представлені у табл. 1.

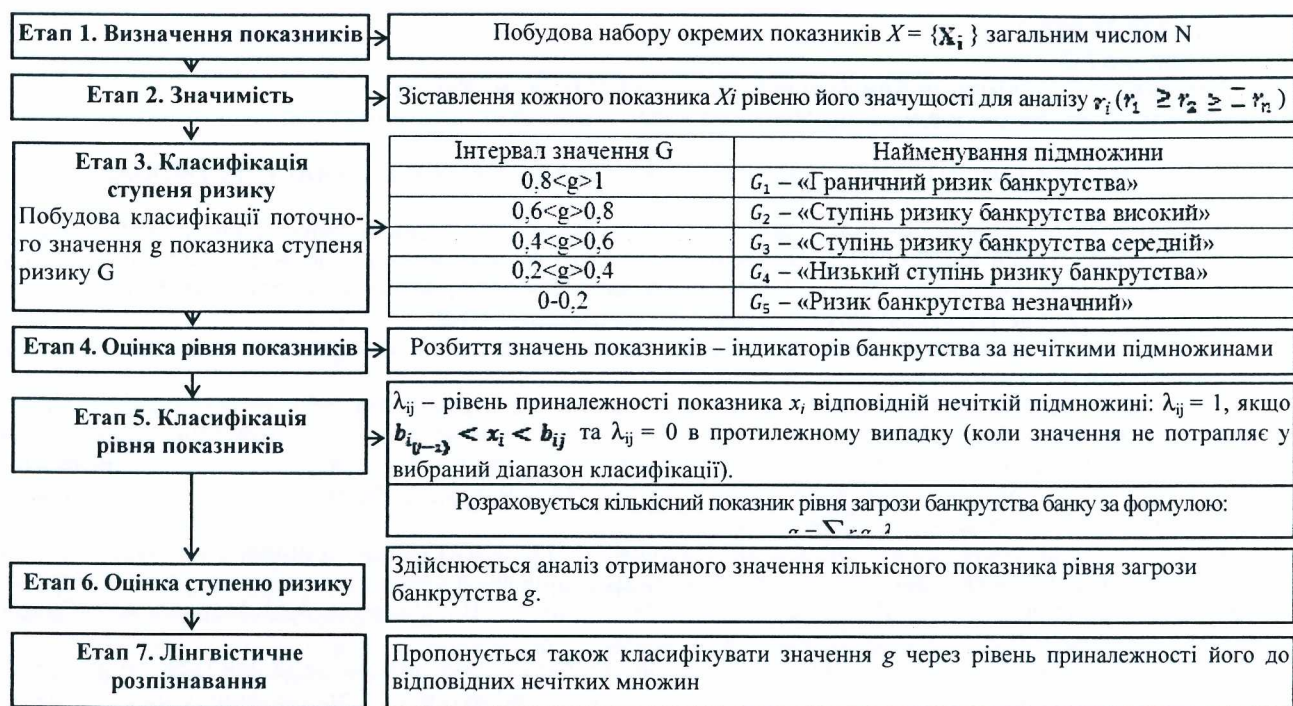

Рисунок 1. Алгоритм розрахунку ризику банкрутства банку на основі застосування теорії нечіткої логіки
Джерело систематизовано автором за [1, 2, 3, 5]

Таблиця 1. Ідентифікація рівнів ризику банкрутства протягом 2010-2013 рр. залежно від значення прогнозного індикатора кризи та ступеня впевненості особи, що приймає рішення за даними ПАТ «Приватбанк», ПАТ «Ощадбанк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Сбербанк Росії» та ПАТ «ВТБ Банк»

Показник	Роки			
	2010	2011	2012	2013
ПАТ «Приватбанк»				
Прогнозний індикатор кризи	0,53	0,48	0,50	0,49
Рівень ризику банкрутства	G3	G3	G3	G3
Ступінь впевненості	1	1	1	1
Рівень ризику банкрутства	-	-	-	-
Ступінь впевненості	-	-	-	-
ПАТ «Укрсоцбанк»				
Прогнозний індикатор кризи	0,50	0,58	0,60	0,60
Рівень ризику банкрутства	G3	G4	G4	G4
Ступінь впевненості	1	0,7	0,5	0,5
Рівень ризику банкрутства	-	G2	G2	G2
Ступінь впевненості	-	0,3	0,5	0,5
ПАТ «Ощадбанк»				
Прогнозний індикатор кризи	0,40	0,46	0,53	0,50
Рівень ризику банкрутства	G4	G3	G3	G3
Ступінь впевненості	0,5	1	1	1
Рівень ризику банкрутства	G3	-	-	-
Ступінь впевненості	0,5	-	-	-
ПАТ «Сбербанк Росії»				
Прогнозний індикатор кризи	0,59	0,67	0,49	0,46
Рівень ризику банкрутства	G3	G2	G3	G3
Ступінь впевненості	0,6	1	1	1
Рівень ризику банкрутства	G2	-	-	-
Ступінь впевненості	0,4	-	-	-
ПАТ «ВТБ Банк»				
Прогнозний індикатор кризи	0,57	0,64	0,45	0,50
Рівень ризику банкрутства	G3	G2	G3	G3
Ступінь впевненості	0,8	0,9	1	1
Рівень ризику банкрутства	G2	G3	-	-
Ступінь впевненості	0,2	0,1	-	-

Отже, як свідчать дані табл. 3 для ПАТ «Приватбанк» з 100%-ю впевненістю можна стверджувати про середній рівень ризику банкрутства протягом усього досліджуваного періоду. Для ПАТ «Укрсоцбанк» з 100%-ю впевненістю стверджувати про середній рівень ризику банкрутства лише в 2010 р. З 2011-2013 роки функція впевненості ризику банкрутства банку приймає низьке значення. В ПАТ

«Ощадбанк» в 2010 р. досить спірним є питання щодо ймовірності виникнення банкрутства банку: функція впевненості як для низького, так і для середнього ступеня ризику банкрутства приймає близькі значення. Для ПАТ «Сбербанк Росії» в 2010 р. рівень ризику банкрутства коливається в межах від середнього до високого рівня. В 2011 р. показник приймає високе значення, але вже з 2012 р. і до кінця періоду рівень ризику банкрутства ПАТ «Сбербанк Росії» приймає середній рівень. Для ПАТ «ВТБ Банк» прослідковується аналогічна ситуація в 2010–2011 роках рівень ризику коливається в межах від середнього до високого, але вже з 2012 р. ймовірність виникнення банкрутства приймає середнє значення.

Таким чином, визначення прогнозного індикатора кризи в банку дає можливість обґрунтування необхідності проведення поточного та стратегічного коригування діяльності відповідної установи банку, а також надає якісну характеристику рівня ризику банкрутства банку на основі визначення не лише приналежності до певної множини значень прогнозного індикатора кризи, але і вказує ступінь впевненості при проведенні такої класифікації, що дозволяє зробити застосування можливостей апарату нечіткої логіки.

Висновки. На основі узагальнення теоретичних підходів встановлено, що рання діагностика банкрутства банку – це процес завчасного розпізнавання суб'єктами банківського регулювання проблемності в діяльності банків на стадії зародження кризи шляхом здійснення регулярного аналізу їх фінансового стану з отриманням кількісної оцінки схильності банків до банкрутства, а також якісної ідентифікації їх стану на конкретний момент часу з обов'язковою побудовою прогнозу становища в майбутньому.

Список цитированных источников:

1. Васильева, Т.А. Диагностика банківських криз на основі розрахунку прогнозного індикатора кризи / Т.А. Васильєва, О.Б. Афанасьєва // Вісник Національного банку України. – 2013. – №11. – С. 22–28. 1 /
2. Недосекін, А.О. Нечітко-множинний аналіз ризику фондових інвестицій / А.О. Недосекін // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mirkin.ru/_docs/book23.pdf 2e-
3. Пернарівський, О.В. Оцінка ризику банкрутства банку в умовах фінансової кризи забезпечення / О.В. Пернарівський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua> 3p-
4. Павлов, Р.А. Удосконалення механізму ранньої діагностики банкрутства комерційних банків / Р.А. Павлов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.uabs.edu.ua>
5. Фурсова, В. Рейтингова система фінансової стабільності банків із іноземним капіталом як інструмент підвищення надійності банківської системи / В. Фурсова, О. Каширіна // Вісник Національного банку України. – 2011. – №10. – С. 33–40 3nt
6. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.fg.gov.ua

УДК 336.71:65.012.12

Пилипчук Д.С.

*Харьковский институт банковского дела Университета банковского дела
Национального банка Украины*

Научные руководители: к.э.н. Погореленко Н.П., к.ф.-м.н. Гадецкая С.В.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация. В работе рассмотрено понятие «эффективности деятельности банковских учреждений» как основа их качественного функционирования, акцентировано внимание на анализе основных показателей эффективности банковской деятельности.

Ключевые слова: банки, анализ, рентабельность, эффективность.

Введение. Проблема эффективности является крайне актуальной как для банковской системы в целом, так и для ее структурообразующих элементов – банковских учреждений. Это связано с тем, что за последние годы функционирования система претерпела существенные изменения, связанные с финансово-экономическим кризисом, а также с многочисленными мероприятиями мирового сообщества, направленными на его преодоление.

Основная часть. Механизмы эффективности банковских систем должны базироваться на соответствующей концепции финансовой стабильности, которая включает в себя стабильность всех секторов экономики и отражает системный характер современных экономических процессов. При этом, обеспечение финансовой стабильности предполагает стабильность не только банков и небанковских финансовых посредников, финансовых рынков и платежной инфраструктуры, а всей финансовой системы государства. Особо следует отметить, что финансовая стабильность – это не одномоментное состояние финансовой системы, а многогранная качественная характеристика способности стабильно и эффективно функционировать в течение длительного времени [1].

Вопросы анализа и определения текущего состояния функционирования, раскрытия действенности банковской системы занимают внимание в исследованиях различных ученых [2; 10].

Анализ содержания понятия «эффективность» в основных исследованных научных трудах позволил прийти к выводу, что авторы несколько по-разному трактуют как его содержание, так и способы определения. При этом, хотелось бы отметить, что в качестве способов расчёта наблюдается общий подход, который и был выбран нами в качестве объекта и базы исследования для проведения